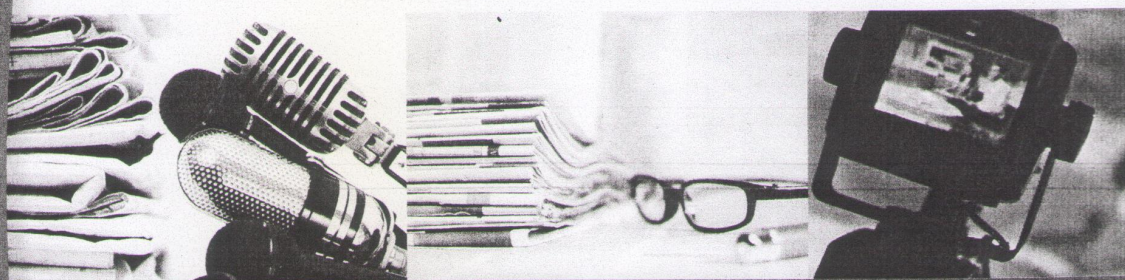

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н.ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯЛЫҚ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТ
ЖУРНАЛИСТИКА ЖӘНЕ САЯСАТТАНУ ФАКУЛЬТЕТІ

**«ҚАЗАҚСТАН – 2050 СТРАТЕГИЯСЫ»
АЯСЫНДА ЖУРНАЛИСТІК БІЛІМ БЕРУДІҢ БҮГІНІ
МЕН БОЛАШАҒЫ» АТТЫ
ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҒЫЛЫМИ-ТЕОРИЯЛЫҚ
КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛДАРЫ**

3 қазан 2014 жыл

Астана, 2014

- 3 Ашин Г.К. Элитология, М.: РИО МГИМО, 1998, - 108 с.
- 4 Ашин А.Г. Современные теории элиты, М.: МНЭПУ, 2009. – 170 с.
- 5 Василик М.А. Хрестоматия по политологии, М.: Русич, 1999. – 528 с.
- 6 Гаджиев К.С. Введение в политологическую науку, М.: Логос, 1999. - 544 с.
- 7 Нерсисянц В.С. История политических и правовых учений, М.: Норма, 1997. -
- 8 Карасев В.И. Феномен политического лидерства, М.: МПСИ, 2000. – 176 с.
- 9 Карабушенко П.Л. Элитология Платона, Москва-Астрахань, 1998. — 148 с.
- 10 Политология/ под ред. Байдельдинова Л.А. и др., Алматы-ЗАН, 2000. – 545 с.

REFERENCES

- 1 Antologia mirovoy politicheskoy mysli, M.: "MYSL" 1997, - 817 s.
- 2 Ashin G.K., Ohotski E.V. Kurs elitologii, M.: ZAO "Sport-akadempres", 1999, 368 s
- 3 Ashin G.K. Elitologia, M.: RIO MGIMO, 1998, 108 s
- 4 Ashin G.K. Sovremennye teoryy elity, M.: MNEPU, 2009. – 170 s.
- 5 Basilik M.A. Hrestomatia po politologii, M.: Rusich, 1999. – 528 s.
- 6 Gadzhiev K.S. Vvedenie v politicheskuyu nauku, M.: Logos, 1999. – 544 s.
- 7 Nersesyansz V.I. Istoria politicheskikh I pravovyh ucheniy, M.: Norma, 1997. -
- 8 Karasaev V.I. Fenomen politicheskogo liderstva, M.: MPSI, 2000. – 176 s.
- 9 Karabushenko P.L. Elitologia Platona, Moskva-Astrahan, 1998. – 148 s.
- 10 Politologia \ pod red. Vaydeldinova L.A. i dr., Almaty-ZAN, 2000. – 545 s.

Клара Қабылғазина,
әл -Фараби атындағы ҚазҰУ,
Баспасөз және электронды БАҚ кафедрасының доценті,
филология ғылымдарының кандидаты,
Алматы, Қазақстан

ТЕОРИЯ МЕН ТӘЖІРИБЕНІ ҰШТАСТЫРУ – УАҚЫТ ТАЛАБЫ

Жаһанданудың жақындап, кіре бастауына байланысты әлемдегі болып жатқан үрдістерден, жаңа технологиялардан, білім берудегі алдыңғы қатарлы инновациялық тәсілдерден тысқары қалу қазіргі жағдайда мүмкін болмай отыр. Сондай ғалами өзгерістердің әсерінен Қазақстанның жоғарғы оқу орындарындағы оқыту процесі мүлде басқаша арнаға түсіп, жаппай үдеріске енді. Дамыған елдер оқу үдерісінің қатарына қосылудың басты шарттарының бірі - бәсекелестікке қабілетті мамандар даярлау. Білім мен кәсіби тәжірибеден алғандарын, үйренгендерін қоғамның салаларына пайдалана және сол арқылы үлес қоса алатын ұрпақ дайындап шығару заман талабы. Білім беру саласы – ел дамуының негізгі тірегі болғандықтан, қай мемлекетте болсын бұл түйінді мәселелердің бірі. Елдегі білім беру жүйесінің бәсекеге қабілеттілігі қандай болса, сол мемлекеттің экономикасының деңгейі де сондай болмақ. «Бәсекеге қабілетті экономика бұл ең алдымен кадрлардың бәсекеге қабілеттілігі», - деген болатын Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев. Сол себептен де жастардың бойында өзіне-өзі сенушілік, барынша мобильді болу, тапқырлық, ақпараттылық, ізденімпаздық, ұйымдастырушылық, қабілеттілік, білімділік, өз бойындағы өнерін қоғам кәдесіне жарата алушылық т.б толып жатқан қасиеттер қалыптасуы тиіс. Оны қалыптастыратын ұстаздар, оқытушы- профессорлар қауымы екені белгілі. Ал, ұстаздардың заманауи талаптарға сәйкес оқытудың инновациялық тәсілдерін ұстанып, ұсынуларының маңызы зор.

Білім көрсеткіштерінің деңгейін анықтағанда міндетті түрде жоғары оқу орындарының сапасы жөнінде сөз қозғалады, яғни жан-жақты жарактандырылған ғылыми орталықтары бар, ғылым негіздерінің барлығын алуға мүмкіндік жасалған жоғары оқу орны болмай тұрып, сапаны арттыра алмайтынымызды өмір өзі көрсетіп отыр. Оқытудың сапасын неғұрлым жақсарту күннен-күнге сұраныс тудырып, дәрістердің мазмұнын арттырудың қажет фактор екендігіне көз жетуде. Өйткені, интерактивті, инновациялық әдіс- тәсілдерді

пайдалана отырып оқыту білім сапасын жақсартады. Презентациялық, жеке талқылау, дебаттық, баспасөз конференциясы, мәселелік сабақтар сияқты жаңаша пішіндік дәрістер қолданылатын болды. Теориялық дәрістер бір семестр аралығындағы он бес сабаққа лайықталған. Лабораториялық сабақтар, тәжірибелік сағаттар және білімді тереңдету сұрақтары да қамтылады. Сонымен қатар, студенттердің теориялық білімді меңгеруін қолдайтын оның игерілуіне жағдай жасап, өзіндік жұмыстарды орындауына мүмкіндік ұсынылады. Өзіндік жұмыстардың тапсырмалары мен оны орындау талаптары нақтылы Студентке пәнді игеру барысында қажетті методикалық нұсқаулар беріледі. Мәліметтер телерадиохабар жасауға қатысты жаңадан қолданылып жүрген, ұлттық журналистика саласындағы озық әдіс-тәсілдері жиі ұсынылады. Хабардың қызықты мәнді шығуына студенттер өзіндік қатысады. Көптеген әдіс, тәсілдер, техникалық «ойнату» тәсілдері, шығармаларды талқылау, еліктеу, ой-қиялға еркіндік беріледі. Әр журналистің өзіндік пайдаланылатын тәсілдері бар, өзіндік мақамы, стилі бар. Хабарлар жасауда қолданылатын әдіс-тәсілдері қатып қалған формасы, пішіні немесе үлгісі жоқ екені ескертіледі. Ол - журналистиканың қиялына, ой-өресіне, біліміне байланысты, қоғамдық болмыстардың өзгеруіне қатысты өзгеріп, жаңғырып, жанданып отыратын нәрсе. Сондықтан, жас журналистер шеңберінде отандық, телевизия тәсілдерін мол игеріп, өздерінің өнімдеріне пайдаланып отыру қажет екендігін, немқұрайлылық, хабар тағдырына жүрдім - бардым қарау, мәні-маңызы жоқ дүниелерді пайдалану сияқты әрекеттерге жол бермеу керектігін, жалпы бұл журналистердің үнемі ізденіс үстінде болуы керек екендіктерін әр дәріс үстінде айтып оларға үлкен көмегін тигізеді. Осыдан барып теориялық білімді кәсіби тәжірибемен ұштастырудың қажеттілігі туындайды.

Аудиториялық, теориялық дәрістерден гөрі тәжірибелік сабақтарға көбірек уақыт аса тиімді. Телерадио арналармен келісім жасай отырып, хабардың жасалу процесін көрсеткенде онда жұмыс барысында кездесіп жататын қиындықтар мен қызықты жағдайлар да жас маман үшін үлкен кәсіби мектеп болып табылады. Жазғы демалыс алдындағы жиырма тәжірибе болашақ мамандар үшін аздық етеді. Сондықтан, қысқы семестр кезінде айлық тәжірибе өткізу өте тиімді болар еді. Неғұрлым кәсіпорынмен тығыз байланыста жасалғанда, соғұрлым кәсіби біліктілік молаюы анық.

Шешен тілі, озық, көркем, жатық құрылған тіркестер арқылы көрерменмен көпшілік қауым алдына шығу кез - келген журналистің қолынан келе бермейтін жай. Кездердегі жас журналистер арасынан тіл қасандығын жиі байқауға болады. Оның қалыптасуына халықтың бай фольклорын пайдаланбайтын, әдебиеттерді аз оқытын лектің пайдаланылуына Көркем әдебиетті оқымаудың, тек интернет пен компьютердің жетегінде кетіп, әдебиеттің теңіздің жағалауын жағалауға да қарамай жүрген жастар көп нәрседен мақұм қала кейінгі уақытта грамматикалық жағынан сауатсыз жастар легінің пайдаланылуы әдебиетті оқымағандықтан. Көркем әдебиетті көп оқығанда жастардың көзде сақтау қабілеті дамып, грамматикалық, орфографиялық тұрғыдан сөйлемдердің құрылымына, сөз таңбасына, үндестіктен болатын өзгерістерге жанарлары жаттығып, қатесіз жазылады. Сондықтан, ондай кемшілігі бар жас журналистер қалыптаспағаныншың шықпауы қажет. Ал, жоспарлы хабар барысында сол тақырып жөнінде мағлұматта жинап, соған қатысты сөз тіркестерін жазып алып, қайталап, ойды бейнелеп қатысты тұрақты сөз тіркестерін жаттап алуға да болады. «Сөйлей-сөйлей шешен дегендей хабар жасау барысында көркем және ауыз әдебиеттерін пайдалану қажетті біріндеп сөздік қоры молайып, тіл қасандығынан айырылуға мүмкіндік табылады.

Кез келген қоғамды журналистикасыз елестету мүмкін емес. Өйткені, қазіргі кезде болып жатқан өзгерістер, жаңалықтар, заңдар, ережелер, халыққа осы журналистиканың арқылы ғана жетеді. Яғни, журналистика - қоғам мен халықтың, мемлекет пен халықтың арасындағы идеологиялық құрал. Ал, оны жүзеге асырушы, механизмді реттеуші журналистер Қазақстанда кейінгі кездері журналистік білім беретін оқу орындары көптеп ашылып отыр. Олардағы материалдық, техникалық базаның нашарлығы, ұстаздар сапасы жағынан жазылуда, айтылуда. Оның төрелігін уақыт көрсетер, ал жалпы журналистік білім

деңгейде берілуі керек деген өзекті мәселеге ой тоқтата қарау керектігін жиі-жиі айтудың қажеттілігі заман ағымынан туындап отыр.

Журналистика – өнер, ол табиғат сыйы. Кеудесінде осындай, жаза, сөйлей білетін өнері бар адам ғана журналист бола алады. Тек жазудың өзі де аздық етеді. Көзі ашық, көкірегі ояу, жаны сезімтал, әр нәрсеге сараптама жасай алатын, озық ойлылық сияқты қасиеттер де аса қажет. Міне, осындай табиғи, туа біткен талантты оқытудың не керегі бар деген ой міндетті түрде туындайды. Алайда, журналистиканың қалыптасқан теориясын оқыту арқылы – адам бойындағы журналистік қасиеттерді ұштау, қанат бітіру, оның қыр-сырын, түрлі әдіс-тәсілдерді қолданудың, айтудың, көрсетудің сан амалдарын үйретудің қажеттілігі жоғары.

Ақпарат берудің тәсілдері, көрерменмен, тыңдарманмен, оқырманмен ақпарат құралдарының байланысы, аудиторияны зерттеу, журналистік этика т.б. сияқты көптеген өзіндік ерекшеліктер журналистік білім беруді тереңдете түсуді талап етеді. Алайда, бұл мамандықты меңгеруде тәжірибені молайту жағы басым болу керек екенін өмір көрсетіп отыр. Тәжірибе өткізуге жіберілген студенттерге өндіріс орындары – бұқаралық ақпарат құралдары ұжымдары жете мән бермейді. Алып-кел, барып-кел жұмыстарға жұмсап, материалдарды теруге, көмекшілік қызметтерге пайдалану сияқты жайларды студенттерден де естіп, өзіміз де көріп жүрміз. Бірлі-жарым мақала шығарып, қалған уақыттарын осындай шаруалармен өткізген әрине, тиімсіз. Студенттің бойындағы жалындаған жалынын, айтайын деген ақиқат ойын пайдалануға көптеген мекемелер құлықсыз. Жігерін жанып, ойына қанат бітіріп, ұшқыр қиялына жөн сілтеп отырғанда ғана жас журналистер қияға қол соза алады. Оқу газеті, оқу телеарнасы, оқу радиостудияларының факультет көлемінде ғана емес, сол жоғары оқу орны көлемінде жұмыс істеп, кәсіби БАҚ өнімдері сияқты күнделікті өнім беріп тұрғанда ғана журналист шыңдалады, кәсіби дағдыланады, ал соны ары қарай жетілдіру журналистикасы бұрыннан дамыған мемлекеттер баспасөздерінен, радио телевизияларынан үйрену арқылы шыңдалады.

Тек жаңалықтар ғана емес, әр түрлі сұхбаттар, репортаждар, суреттемелер, этюдтер т.б. жанрлық тәсілдерді пайдаландыру болашақ журналистер қаламының ұшталуына үлкен әсер жасайды. Сонымен қатар журналистік еркіндікке жол ашу да жастар шығармашылығын алға алып баратын факторлардың бірі. Әл Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университеті журналистика факультетінің радиостудиясында студенттік шығармашылықтың еркін дамуына жағдай туғызылып, олардың үлкен үзіліс кезінде тікелей эфирге шығып, еркін сөйлеуге, пікір білдіруге дағдылануға ұмтылыс жасалуда. Сұхбат ала білу, сұрақ қоюдың тәсілдерін меңгеру сияқты журналистке қажет кәсібилікті меңгеруге талпыныс жасалып отыр. Көптеген БАҚ-тарда бөлім меңгерушілері жас журналистің әкелген мақаласын өз стиліне немесе сол газет-журналдың стиліне түсіріп, шимайлап тастауға құмар. Әрине, әр басылымның өзіндік ерекшелігі бар. Сондықтан ол БАҚ өкілдерін де түсінуге болады. Сол себептен оқу орнында ашылған мамандыққа баулитын, бейімдейтін орындар шәкірттің өз мамандығын еркін меңгеруіне, өз студиясында сөйлеп, аудиториямен қатынас жасап үйренуіне, жастық шақ идеяларын жүзеге асыруына көмегін тигізетіні анық. Оның үстіне оқу газеті, оқу студиялары тек қана сол оқу орны басшыларының сөздері мен суреттерін басумен, берумен шектелуі қажет емес. Керісінше студенттік ортаға дендеп еніп, солардың өмірлерімен етене араласқанда студенттік ақпарат құралдарының да рейтингі өседі. Тіпті, дизайнерлік, режиссерлік, редакторлық міндеттердің де қыр-сырын осында үйреніп, үлкен өндіріске жолдама алар болса, нұр үстіне нұр болар еді. Сондықтан, оқу газеті, оқу студияларына кең жол ашылуы қажет. Сонда ғана, журналистік мамандықты толық игеруге, халық көкейінен шығатын «идеология жауынгерлерін» дайындап шығуға әбден болады.

Кейбір жоғарғы оқу орындарында жақсы бір дәстүр қалыптасқан. Ол- студенттердің өндірістік тәжірибелерін шетелде өткізу дәстүрі. Сол игілікті іс жалғасын тауып, болашақ журналистер Прагадағы «Radio Free Europe» радиосының қазақ бөлімінде 15 күндік тәжірибе өткізуге мүмкіндік алды, мен соларға жетекшілік жасадым. 21 мемлекет 28 тілде әлемдік деңгейде хабар таратып отырған алып өндіріс үлкен ғимаратқа орналасқан. Студиялар жоғары деңгейдегі технологиямен жабдықталған. Кез келген мемлекетпен байланысуға,

радиосындағы журналистер кем дегенде 4 тілді білетін, эфирдің қыр-сырын е мамандар болып шықты. Жедел ақпарат таратудың небір әдіс-тәсілдерін т денгейде. Олар өздерінің кәсіби шеберліктерін үйретіп, әр журналист де Студенттер дөңгелек стол хабарына, тікелей эфирге қатысты. «Debit» ба монтаж жасауды меңгерді, эфирге шықты. Интернет хабарлардың дизайнын : Ал, тәжірибеден тыс уақытта, сенбі, жексенбі күндері студенттер тарих қалыптасқан Еуропа мемлекеттерімен танысуға мүмкіндік алды. Мысалы, Фра Люксембург, Германия, Чехия мемлекеттерінің басты қалаларында болған с журналистердің тамаша публицистикалық шығармаларына арқау болары а Лувр, Наполеонның жеңісіне арналған триумфальды арка, 120 метрлік «Па Эйфель мұнарасы, атакты Монпарнас, Венаның әсем парктері, Праганың тар т.б. толып жатқан сәттер жас журналистерге мол қиял сыйлады, жастық шақта бір сәті болып естерінде қалды, өмірге құштарлық және күш-жігер берді. Елдс қызықты тарихымен танысып, мол мағлұмат жинады. Ұлттық журналистик асқақтатып, аясын кеңейтуге осындай шетелдік тәжірибенің берері мол. С редакцияларында тәжірибеден өту бастапқы кезеңде міндетті болғаны абзал. Ал тәжірибе, үйренген әдіс-тәсілдерді шетелдік журналистика тағлымдарыме жүргізгеннің пайдасы мол болмаса, зияны жоқ екені айқын. Шетелдік бас арналармен байланыстар орнатып, барыс-келіс жасаудың нәтижелі тәжірибе мол екенін ескеру заман талабы. Сондықтан, болашақ журналистер соңғы курс болғанынша тәжірибеден шетелдік ақпарат құралдарында өткенінің пайдасы шетелдік журналистер дайындайтын оқу орындарында табиғат аясында сабақ ө үрдістер да дамыған. Көзбен көргенді баяндау репортаж жанрын меңгеруге тигізетінін осы тәсілді пайдаланып сабақ өткізгенде байқадық. Шетелдік БАҚ-та шарттар жасасып, оған үздік, болашағынан зор үміт күттіретін студенттер алмасуға жіберіп отыруды ұйымдастырудың тиімділігі мол. Әсіресе, журналист соны қажет етеді.

Жалпы журналистік кәсіпті меңгеру үшін салалық журналистер дайынд талабынан туындап отыр әрі тәжірибемен тікелей байланысты. Экономика ж үшін техникалық және экономикалық теорияны ғана емес, бизнес және қа негізгі түсініктерді білуі керек. Ғарыштық өндіріс жөнінде жазу үшін элек физикадан, тіпті металлургиядан хабары болуы керек. Яғни, өмірдің барлық с тәжірибе болуы тиіс. Журналист ақпарат көзі мен оқырмандар, көрерм тыңдармандар арасында ақпарат жеткізуші қызметін атқарады. Ол әр мамандарының күрделі тілде жазылған дүниелерін түсінікті және қызықты түі жеткізгені жөн. Ол үшін ақпарат жинау, оны өңдеу, таратуды жақсы меңгеруі тиі БАҚ-тың журналистері заманға сай болуы қажет.

Пайдаланған әдебиеттер:

1. Н. Назарбаев. «Сындарлы он жыл», Алматы, 2002 ж.
2. Н. Назарбаев. «Еуразия жүрегінде», Алматы, 2010 ж.
3. 2005 ж. Свитич Л.Г., Ширяева А.А. Профессиональное развитие будущего журналиста МГУ, 1989. – 223с.
4. Основы творческой деятельности журналиста: Уч. для студентов вузов по спец. «Жур Ред. С.Г. Корносенко. – СПб.: Знание. СПбИВ ЭСАП, 2000. – 272 с.